

De la normal la haos

În anul 1846, Johann Strauss-tatăl a fost numit de Împăratul Ferdinand I (1793 – 1875) K.K. Hofballmusikdirektor¹⁹. Și cum orchestrele celor două Regimente participau la aceleași ceremonii, tatăl și fiul au fost nevoiți să colaboreze. Treptat, conflictul dintre cei doi s-a estompat și, la finele anului '46, de ziua onomastică a seniorului, juniorul a adus sub ferestrele casei din Kumpfgasse un grup de 10 muzicanți, cu care a interpretat „Donaulieder” (Cântecele Dunării) op.127, unul dintre valsurile atât de dragi lui *Hans*. Apoi, tatăl a coborât în curte și i-a strâns mâna întâiului său născut.

Era 30 aprilie 1848 când un delegat al Gărzii Naționale din Brno, pe atunci capitala Moraviei, a sosit la Viena, eveniment în cinstea căruia Strauss-tatăl a compus lucrarea „Brünner-National-Garde-Marsch” op.231. Viena și Brno întrețineau de multă vreme trainice relații diplomatice, astfel încât, în 10 august '48, Garda Națională Vieneză urma să participe la festivalul ceh. A fost rândul lui Strauss-fiul să compună, desigur, la comanda Consiliului Orașenesc Brno, un **Brünner-National-Garde-Marsch**, care s-a cântat într-un aranjament pentru alămuri. Însă la Viena, **Marșul** a fost confiscat de poliție imediat ce a văzut lumina tiparului, fiind considerat instigator. Din fericire, mai există o versiune a acestuia în Biblioteca Municipală din Brno.

Numele Strauss era pe buzele tuturor vienezilor, iar popularitatea celor doi creatori de valsuri se răspândise atât spre Apus, cât și spre Orient. Cu un pașaport prelungit de la trei la șase luni, în toamna lui 1847 Schani pleacă într-un lung turneu către București, dorind să ajungă la Constantinopol. Avea să treacă împreună cu orchestra sa alcătuită din aproape 30 de membri, cu numeroase peripeții, prin Pressburg (Bratislava), Pesta, Temesvár (Timișoara), Neusatz (Novi Sad), Zemun (Semlin – Serbia), Pancevo, Belgrad, Lugos (Lugoj), Klausenburg (Cluj), Hermannstadt (Sibiu) și Kronstadt (Brașov). În acele vremuri, se călătorea în trăsurile de câte 10-20 de locuri, cu un ceauș călare,

---

¹⁹ Kaiserlich und Königlich Hofballmusikdirektor; în traducere, director muzical la curte pentru balurile imperiale și regale.

care le deschidea drumul, parcurgându-se, în patru ore, în cel mai bun caz, 16-20 de kilometri. Din cauza frigului și a cărărilor desfundate, popasurile erau dese: se schimbau caii, iar în camera de oaspeți a fiecărei poște călătorii se mai încălzeau cu câte o cană de „fiertură”. Tânărul muzician a găsit un public cald la Timișoara, Arad și Sibiu, însă atmosfera creată de cronicarii maghiari din Cluj și de românii din Brașov l-a decepționat; ostilitatea oamenilor față de Imperiul Austriac s-a răsfrânt asupra muzicii straussiene de parcă polcile și valsurile deveniseră, deodată, elemente ale opresiunii. Cu toate că Ansamblul Strauss își începea seratele ori matineele cu uverturi la opere ca „Wilhelm Tell” de Gioacchino Rossini și „Zampa” de Louis-Joseph-Fernand Hérold, (creații ce contracarau evident muzica turcească, de care se plictisise tot românul), ceea ce urma – optimistele și viguroasele bijuterii dansante – nu a atras auditoriul scontat. Dar vienezul a avut totuși forța și vitalitatea să compună noi piese, inspirat fiind de ambianța românească: **Marien-Quadrille** op.51, **Annika-Quadrille** op.53, **Klänge aus der Walachei** (Sunete din Valahia) – vals op.50 și **Slaven Potpourri** (Slavii) op.39.

Jurnalistul Alexandru Hummel a publicat, două decenii mai târziu, în cotidianul „Drum nou” din 17 august 1868 o recenzie din care reieșea că:

*În București, el (Johann Strauss, n.a.) a devenit prieten cu scriitorul și criticul muzical Nicolae Filimon, cu scriitorul, muzicianul și folcloristul Anton Pann, de asemenea cu Cezar Bolliac, și prin ei a făcut cunoștință cu nenumărați cântăreți de muzică populară și cu cântecele lor. Rezultatul acestor contacte se află în opusul 51, o suită pe care a denumit-o **Marien-Quadrille** (pe teme românești).*

Iar muzicologul Viorel Cosma certifică acele fapte în volumul *Lăutarii de ieri și de azi*, ediția a II-a, Ed. Du Style, București, 1996:

Ca să atragă clienți, locantele îi întâmpinau cu firme precum Leul & Cârnatul, La botu' calului, Trei ochi sub plapumă ... Pisica neagră ... Potcoava... Parte dintre cârciumioare și-a dobândit faima prin cartierul unde au fost înălțate. Localul În pădure, aflat nu departe de Cișmigiu, a devenit renumit când scriitorul Cezar Bolliac l-a invitat pe compozitorul Johann Strauss – aflat în turneu în Valahia cu orchestra sa –

pentru a-l asculta pe Năstase Ochialbi și pe lăutarii lui, pe artiști precum Anton Pann, Petrache Nănescu ori Panait Unghiurliu. Oaspetele vienez și-a notat melodii din folclorul bucureștean...

La 22 decembrie 1847, ziarul „Die Gegenwart”, editat la Viena, consemnează:

Cu prilejul acestui carnaval (este vorba despre zilele Crăciunului, n.a.), domnul Strauss-fiul va permite frumoaselor doamne și eleganților domni din București să danseze în ritmul viorii²⁰ sale. El se descurcă minunat acolo...

Prima audiție a opusului 51 **Marien-Quadrille** a fost dirijată chiar de compozitor în 31 decembrie 1847 (19 decembrie, conform calendarului iulian), în 2 ianuarie 1848 (21 decembrie 1847, pe stil vechi) și în 4 ianuarie 1848 (23 decembrie 1847, pe stil vechi), în timpul celor trei concerte susținute în Sala Teatrului și Sala Slătineanu, apoi în timpul seratei de adio, în 9 ianuarie 1848 (28 decembrie 1847, pe stil vechi), la Sala Momolo. Schani s-a pregătit pentru ultima apariție în fața publicului bucureștean îmbrăcând uniforma celui de al II-lea Regiment Vienez Orășenesc, alcătuită, cf. descrierii lui Cezar Bolliac, dintr-o tunică albastră cu bumbi aurii la care era asortată o pereche de pantaloni roșii. **Marien-Quadrille** a fost dedicat domnitorului Gheorghe Dimitrie Bibescu (1804 – 1873) și celei de a doua soții, Principesa Maria Văcărescu-Bibescu (? – 1859). Născută într-o familie de nobili valahi, reprezentanți ai iluminismului în Țara Românească, Maria era o mare iubitoare de arte și literatură; Principesa a asistat împreună cu Gheorghe Bibescu la toate concertele pe afișul cărora apărea numele lui Johann Strauss.

La 10 ianuarie 1848 (29 decembrie 1847, pe stil vechi) „Ziarul German București” publica o știre de ultimă oră:

Printre noile compoziții ale tânărului maestru am ascultat și un cadril scris pentru Altețea Sa Principesa Maria, în care melodiile naționale valahe au fost inserate artistic, stârnind aplauze entuziaste. Ca și în alte ocazii, și de astă dată s-au oferit bisuri.

---

²⁰ Certificată abia în anul 1911 ca aparținându-i lui Johann Strauss-fiul, vioara Regelui Valsului a fost construită la 1615 de frații Antonio & Girolamo Amati.

Iar în „Wiener Zeitung” știrea a ajuns astfel:

Strauss-fiul a cântat de multe ori la curtea Valahiei și, ca recunoștință pentru invitație, el a compus un cadril pe teme valahe dedicat Principesei Maria.

Marien-Quadrille a fost publicat ca reducere pentru pian la 2 iunie 1848. Imediat, același editor, H.F. Müller, a pus la dispoziția muzicienilor și o versiune orchestrală. Aceasta din urmă nu s-a păstrat, drept care lucrarea a fost reconstituită de expertul croat Vladimir Haklik după scriitura pianistică.

După turneul de la Iași, Belgrad și Zagreb, Schani s-a reîntors la București în luna februarie. În acele vremuri, la Paris se declanșase revoluția pașoptistă; la Viena, se organizau întruniri, se formau comitete de acțiune, iar diaspora austriacă de pe teritoriul valah simțise că a sosit momentul să acționeze. Firește, principala țintă era consulatul – cel ce reprezenta Imperiul – respectiv tiranicul cancelar Metternich și poliția acestuia. Johann s-a alăturat răsculaților în uniforma lui de capelmaistru, a pătruns în localul consulatului amenințând paznicii cu sabia și a ajuns în biroul consulului, unde i-a pus în vedere Excelenței Sale că trebuie să părăsească numaidecât orașul. Din această perioadă datează **Freiheits-Lieder** (Cântece de libertate) – vals op.52, **Revolutions-Marsch** (Marșul revoluției) op.54 (în care este citată tema a doua din **Annika-Quadrille**), **Burschen-Lieder** (Cântecele flăcăilor) – vals op.55, **Studenten Marsch** (Marșul studenților) op.56 și **Barrikadenlieder** (Cântecele baricadei) WoO. Creațiile au știrbit faima talentatului compozitor, căruia i-au fost respinse de două ori, de către Maiestatea Sa, solicitările pentru numirea în postul de K.K. Hofballmusikdirektor; mai mult, sosind în Viena, a fost arestat pentru propaganda pe care o făcea imnului „La Marseillaise”. Persoane sus-puse din anturajul admiratorilor au intervenit și Strauss-fiul a fost eliberat, dar ca protest pentru zilele petrecute în arest, el a folosit tema imnului francez în partea mediană – *Trio* – a opusului 60 **Geisselhiebe Polka** (Polca lanțurilor). În același timp, Strauss-tatăl compunea o lucrare dedicată nobilului habsburg Joseph Radetzky von Radetz, numit în funcția de feldmareșal de către monarhia de pe Dunăre; Radetzky-Marsch op.228 a devenit, în scurt timp, mai popular decât Rákóczi-Marsch al lui Hector Berlioz.

Solidari cu revoluționarii din Franța, Spania, Italia și Grecia, tinerii austrieci înfruntau forțele polițienesci și ridicau baricade pentru a ține piept armatei, care, după unele zvonuri, urma să îi atace. Și artiștii vienezi aderau la ideile democratice, totodată anarhiste, ale noii generații. Pentru Schani, lupta celor de lângă el reprezenta propriul lui interes: alungarea asasinului Metternich. Muzicianul trăia o stare de exaltare; i se părea extraordinar faptul că se afla în învălmășeala de pe străzi, că se simțea frate cu sutele de oameni care alergau în toate direcțiile, ajutându-se ori încurcându-se unii pe alții. Fiind încă angajat la Regimentul 2, era nevoit uneori să facă de gardă în poarta cazarmii din Piața Carmelitelor. Odată, cum stătea cu arma la umăr, a zărit două grupuri de studenți care murmurau un cântecel satiric la adresa detestatului cancelar. Doar câteva sunete și... marșul op.54 a fost gata. Curând, pe străzile burgului, **Revolutions-Marsch** a luat locul „Marseillaisei”. După o vreme a apărut și **Ligourianer Seufzer** (Suspîn liguric) – polca-glumă op.57, ce ironiza aristocrația și marea burghezie reunite în jurul lui Metternich.

Micile creații, adorate de vienezii de rând, au dat naștere chiar unei porecle pentru Johann Strauss junior, și anume „Feldmareșalul Terpsichorei”. Biet feldmareșal... Polca i-a fost interzisă. Schani era prins între mulțime și autorități. Invitat împreună cu orchestra sa la „maial” – sărbătoarea din duminica Rusaliilor – tânărul Strauss a fost obligat să atace **Ligourianer Seufzer**. Un agent care urmărea desfășurarea petrecerii a sărit pe podium și l-a prins de mână; s-a oprit până și ansamblul, moment în care petrecăreții au început să strige:

*Piară ciocoi! Vrem libertate! Moarte zbirilor! Trăiască Strauss! S-auzim **Suspînul ligurienilor!**...*²¹

Un corp imperial de elită, format din croați, a pornit canonada după ce un glonț al unui revoluționar l-a omorât pe ministrul de război, contele Baillet von Latour. Totul se dărmă în jur, până și splendida sală de bal Odeon. Luptele, desfășurate pe mai multe străzi, ajunseseră chiar în preajma casei „Cerbul de Aur”, din care, înebuniți, locatarii nu luaseră mai nimic în fuga lor. Dar adevărații prădători erau soldații Maiestății Sale.

---

²¹ George Sbîrcea, *op. cit.*, pag. 131.

La 2 decembrie 1848, prin abdicarea Împăratului Ferdinand I, tronul îi revenea unui nepot al acestuia, în vârstă de 18 ani, pe nume Franz Joseph I.

Traversând sudul Germaniei, Klemens von Metternich s-a refugiat în orașelul olandez Arnhem, de unde avea de gând să ajungă în Anglia.

Stabilit la Londra, cancelarul l-a primit extrem de cordial pe Johann Strauss-tatăl. Compozitorul venea dintr-un turneu în câteva orașe germane, unde cunoscuse atmosfera neplăcută a eșecului; suporta consecințele atitudinii sale fățișe de adept al monarhiei. Până și Radetzky-Marsch, piesa care îl va face atât de popular după moarte, i-a atras de astă dată oprobiul melomanilor.

Reîntors la Viena, Strauss senior nu a mai găsit atmosfera veselă de altădată. El însuși era schimbat: se simțea lipsit de energie, i se părea că totul este deșertăciune, nu mai avea inspirația de odinioară. Într-o seară, în timp ce cânta la Cazinoul lui Unger din districtul Hernals, a avut impresia că arcușul nu îl mai ascultă; l-a rupt cu obidă. Apoi, l-a primit pe cel al lui Franz Amon, prim-violonistul orchestrei... Maestrul Strauss a încheiat concertul tremurând, apoi a căzut la pat.

Nu revenise bine pe scenele vieneze – pe la începutul lui iulie '49 – când, la jumătatea lui septembrie, a contractat scarlatină de la unul dintre cei șase copii nelegitimi. Au urmat zile de suferință și agonie, timp în care Emilie-Sophia a golit casa de bunuri, și-a luat odraslele și a plecat. Pe 25 septembrie 1849, inima lui Johann Strauss-tatăl s-a oprit.

De înmormântare s-au ocupat Maria Anna și băieții, conform rânduielilor catolice, trupul soțului și părintelui lor fiind înhumat în Cimitirul Central din Viena; însă nu au asistat efectiv la ceremonial. La scurt timp, Schani, împreună cu o formație vocal-instrumentală, a intonat „Requiem”-ul mozartian la mormântul tatălui său aflat lângă cel al prietenului Lanner.

Lui Hector Berlioz, vestea i-a îndoliat sufletul:

*Viena fără Strauss – a spus muzicianul francez – e ca o
Austrie fără Dunăre.*

Moștenitor fără moștenire

Strauss este cel mai popular muzician de pe glob. Valsurile sale îi încântă pe americani și răsună peste zidurile chinezești. O vieneză îmi scria deunăzi cât a fost de impresionată când, punând piciorul pe pământul Australiei, a fost oprită de un cerșetor care cânta valsuri de Strauss! – nota Ludwig August Frankl în '49.

Nu se știe însă precis la care dintre Strauss-i se face referire.

Cei rămași în urma creatorului valsului vienez nu-și șterseseră bine lacrimile când au fost nevoiți să se regrupeze pentru a face față avalanșei iscate de opinia publică. În special Schani era atacat. Oare prin ce deducții tânărul purta povara răspunderii pentru viața și moartea tatălui?... Întrebări precum „ce fel de fiu este acela care întoarce spatele mâinii întinse de omul căruia îi poartă numele?...” îl scoteau din minți pe tânărul compozitor. Susținut de familie, junele a reușit să stingă complotul împotriva lui (un complot țesut de adepții seniorului) printr-o declarație publicată într-un articol din „Wiener Zeitung”:

Protecția și hrana unei mame părăsite și a unor copii abandonați m-au silit să-mi pun talentul la încercare și nicidecum dorința de a mă lua la întrecere și de a mă război cu un maestru neîntrecut, care era în același timp și iubitul meu tată... Stau singur în sprijinul familiei mele, care-l deplânge pe cel pierdut. Trebuie să merit cel puțin o părticică din stima pe care publicul a nutrit-o față de neuitatul meu părinte. Dacă voi izbuti să fiu demn de menirea mea artistică și să-mi îndeplinesc datoria față de mama și de frații mei, îl voi împăca pe răposatul în mormântul lui, și acest gând va constitui pentru mine o sursă de mare consolare și mulțumire...²²

Odată eliminată această piedică, Schani a unit orchestra sa cu cea a lui Hans formând astfel un ansamblu complet, cu care a prezentat pe podiumurile de concerte atât creații straussiene, cât și lucrări semnate de Schumann, Wagner, Berlioz, Liszt. Pentru

---

²² G. Sbircea, *op. cit.*, pag. 137.

că Johann-tatăl lăsase întreaga sa avere celei de a doua familii, Johann-fiul a răscumpărat de la văduva Emilie toate instrumentele muzicale. Aceasta nu le cunoștea valoarea și niciunul dintre copiii ei nu-și manifestase intenția de a face muzică.

În tot acest timp, și editorul Tobias Haslinger a făcut o tentativă de a intra în viața urmașului. „Vă fac om bogat”, i-a promis Haslinger tânărului, dar acesta l-a refuzat invocând loialitatea sa față de Mechetti, editorul cu care pornise la drum; abia după trecerea lui în neființă Herr Tobias a primit drepturile editoriale acordate de Strauss.

Treptat, s-au liniștit și revoluționarii agitați, dar și reproșurile aduse de suporterii lui Johann Strauss-tatăl fiului „nepăsător”. Localurile Vienei s-au umplut din nou de iubitori ai valsului, astfel că Schani nu mai avea nicio clipă de răgaz: o seară era la Dommayer, unde cânta pentru burghezii de vază, seara următoare evolua la Volksgarten, locul protipendadei, apoi a treia zi, la „Scatiul verde”, un local înțesat cu oameni de afaceri, a patra seară își aducea orchestra la Valentin’s Bierhalle, revenea a cincea serată la Volksgarten, își petrecea a șasea seară la Restaurantul Englezesc din districtul Waehring, iar în a șaptea seară era aplaudat de muncitorii și studenții adunați la cazinoul lui Unger. Proprietarii unor astfel de săli, precum și cei care organizau baluri ori carnavaluri se întreceau în oferte. Strauss împărțea orchestra în grupuri de sine stătătoare, conduse de câte un concertmaistru, iar el alerga de la un loc la altul într-o birjă pe care o ținea la dispoziția sa. În permanență compunea ținând cont de preferințele iubitorilor de valsuri, polci, cadriluri și galopuri. Se pare că nici noaptea nu închidea ochii până ce melodia unei piese nu era însoțită de linia basului. Apoi, verticalitatea partiturii se completa între două repetiții și un concert. Așa au apărut lucrări care se cântă și astăzi: în 1852, **Electro-Magnetische** (Polca electromagnetice) op.110 și **Electrophor**²³ (Polca electroforului) op.297, care au fost scrise la comanda organizatorilor balurilor pentru „domnii studenți ai Universității Tehnice din Viena”.

---

²³ Progresul tehnic l-a fascinat întotdeauna pe Johann Strauss: de pildă, electroforul (unul dintre primele aparate de producere a electricității statice), ce permitea producerea câmpurilor electrice pe o placă dură din cauciuc.

Încă din primii ani de creație Schani a uimit cu prospețimea lucrărilor sale, dar în turneele organizate prin Imperiul Austro-Ungar, ansamblul condus de tânărul Strauss avea nevoie de noutăți pentru a-și păstra notorietatea. Așa a apărut opusul 35, un **Industrie-Quadrille** prezentat în primă audiție la 30 de km-sud de Viena; în 6 februarie 1847, cotidienele vieneze semnalau:

*Serata dansantă pe care o menționăm în prezenta foaie s-a desfășurat la Baden, în 30 ianuarie, sub titlul REUNIUNEA INDUSTRIEI. A fost prezentă o societate care a remarcat standardul înalt al recepției. Domnul Strauss-fiul și excelenta sa orchestră au interpretat în premieră un cadril, intitulat **Cadrilul Industriei**, care a plăcut atât de mult încât a fost reluat de șapte ori. Iar asistența a fost de acord că asemenea evenimente fericite trebuie organizate cât mai des.*

Industrie-Quadrille împreună cu alte șase noi partituri au fost lansate de Editura H.F. Müller în 18 noiembrie 1847 și vândute bine. Nu același lucru s-a petrecut cu reducția pentru pian a cadrilului. Prezentată în Sala Redutei din Baden, aceasta a apărut ca o muzică lipsită de strălucire. Johann a refăcut reducția și, pentru a o pune în valoare, a adăugat o dedicație: „Comitetului de organizare a Balului Industriei, ce a avut loc în 27 ianuarie la Baden”. Întrucât știmatele orchestrei s-au răătăcit prin ițele timpului, orchestrația a fost refăcută de prof. Ludwig Babinski.

Annen-Polka op.117... Se spune că Regele Valsului a compus opusul 117 pentru Sărbătoarea Annei – un eveniment popular vienez foarte important în veacul al XIX-lea, care avea loc întotdeauna la 26 iulie – fiind cântată exact la 10 ani de la prima audiție a lucrării „Iubită Anna”, o polcă a tatălui său. **Polca Anna** a avut un asemenea impact la public încât, după prima audiție, se puteau citi în jurnalele estivale aprecieri de genul:

... a plăcut atât de mult tema ei dansantă și avântată, că a fost cerută de auditoriu la bis.

Cursanților de la Politehnică Schani le-a dedicat **Schallwellen** (Valsul undelor acustice) op.148, **Sirenen** (Sirene) – vals op.164, **Lubellen** (Libelule) – vals op.180, **Phänomene** (Fenomen) op.193, **Cycloydien** (Valsul cicloidelor) op.207, **Spiralen-Walzer** (Valsul

spiralelor) op.209, **Irrlichte** (Focuri rătăcitoare) – vals op.218, **Motoren-Walzer** op.265. Cu valsul op.234, **Accelerationen** (Acclerații), lucrurile chiar s-au precipitat. În dimineața de 14 februarie 1860, la Sala Sophie, după un bal al Societății „Concordia” – societate ce reprezenta scriitorimea vieneză – pentru care tot Orchestra Strauss fusese angajată, și-a făcut apariția un organizator al balului Colegiului Tehnic. Acesta îi comandase compozitorului o lucrare nouă, care să marcheze sărbătoarea celor ce studiau științele exacte. Numai că muzicianul nu avusese timp să pună pe hârtie noile idei. A cerut toc și cerneală, a luat un menu și... totul a fost schițat în aproximativ jumătate de oră. În seara următoare, se valsa în tempoul **Acclerațiilor**.

Johann-fiul alterna ritmul de 3 / 4 cu cel de 2 / 4 și C (4 / 4). Din 1853 datează **Satanella** (Polca Satanella) op. 124, piesă compusă cu prilejul unui bal „Satanella” organizat chiar de compozitor după ce acesta rămăsese impresionat de spectacolul „Satanella sau metamorfozele”, în care a evoluat balerina Maria Taglioni (1804 – 1884). De altfel, grațioasei făpturi i-a dedicat și polca **Marie Taglioni** op.173, după ce Strauss-tatăl compusese în 1839 „Taglioni-vals” op.110.

În 1854 avea să apară **Napoleon-Marsch** op.156, rezultat al impresiei produse de Războiul din Crimeea (1853 – 1854) asupra compozitorului. Atunci, Rusia sperase într-un ajutor din partea monarhiilor dunărene, dar Austria a preferat să se alătore Franței. Așa a ajuns Johann Strauss-fiul să compună un marș pe care să i-l dedice cu enfază lui Napoleon al III-lea. Acceptându-i dedicația, Împăratul i-a dăruit Regelui Valsului o broșă din aur cu perle. Lista lucrărilor lui Johann-fiul cu dedicație poate fi continuată. Pentru studenții la drept, muzicianul a imaginat, începând cu anul 1854, **Novellen** (Amendamente legislative) – vals op.146, **Glossen** (Adnotări) – vals op.163, **Kontroversen-Walzer** (Valsul controverselor) op.191, **Die Extravaganten** (Extravaganții) – vals op.205, **Promotionen-Walzer** (Valsul promoțiilor) op.221, **Sentenzen-Walzer** (Valsul sentințelor) op.233. Pe viitorii medici i-a încântat cu **Panacea-Klänge** (Panacee muzicale) – vals op.161, **Erhöhte Pulse** (Puls mărit) – vals op.175, **Paroxysmens** (Paroxisme) – vals op.189, **Vibrationen** (Vibrații/Oscilații) – vals op.204.

Un adevărat uragan de melodii îi asalta creierul. Toate trebuiau notate, armonizate, orchestrate, toate cereau... timp, timp, timp. De unde, când solicitările ajunseseră să îl copleșească, iar Tobias Haslinger își dorea să tipărească anual între 5 și 8 valsuri, între 3 și 5 cadriluri, între 3 și 5 polci și între 2 și 4 marșuri? Muzicianul era nevoit să compună în permanență pentru spațiile unde concerta – Prater, Sperl, Sala Redutei, Sala Sophie, Stabilimentul Schwenders – motiv pentru care se străduia să fie prompt. Perioada cea mai încărcată din an era, neîndoios, iarna. Într-o zi, Schani l-a rugat pe Pepi să preia conducerea orchestrei. Dar fratele mijlociu era atât de timid încât în primul moment nici nu voi să audă; simțea că se va face de râs, că va încurca instrumentiștii și că renumele familiei se va duce de râpă.

«Omul crește împreună cu îndeletnicirile sale», i-a replicat Johann. «Dar eu sunt inginer și nicidecum capelmaistru», s-a văitat Pepi. «Mai sunt câteva mii de ingineri ca tine, dar nu cunosc pe nimeni altul, în afară de tine, care m-ar putea înlocui la pupitru!

Adevărul este că Schani trecea printr-o severă astenie, iar medicul îi prescrisese o lungă vacanță la munte. Singurul om în care avea deplină încredere era frățiorul Josef, ce deținuse până nu de mult funcția de proiectant al orașului (înaintase chiar un plan al unei mașinării care să măture străzile Vienei). În timpul liber, Josef compunea rapsodii, fantezii și alte piese ce îi umpleau sufletul. Era un visător, un introvertit... Până și simpla apariție în public i se părea o divulgare a propriului ego. Reținerile sale au determinat convocarea de urgență a unui consiliu de familie, în urma căruia Maria Anna, Johann și editorul Tobias Haslinger au hotărât ca tânărul să-l înlocuiască pe fratele mai mare la pupitru dirijoral... La 23 iulie 1853, Iosef a debutat pe estrada din Grădina Sperl; el și bagheta sa au avut un succes neașteptat. Presa însă a considerat că Strauss și familia lui nu erau decât niște „negustori de muzică cu amănuntul și cu ridicata...” Acesta era, de fapt, noul stil jurnalistic al societății formate după 1848, precum și al patronilor de publicații, dornici să câștige imediat și mult. Nimic nu îi oprea de la proliferarea unor texte de periferie, fără vreo legătură cu realitatea; nu conta nici faptul că subiecții erau răniți și umiliți în fața opiniei publice.

Trecând totuși peste mâhnirea ce i-a umbrat debutul, Pepi s-a aflat din nou la pupitrul Orchestrei Strauss, dirijând, la Cazinoul lui Unger, valsul său op.1 – „Die Ersten und Letzten” (Primul și ultimul) – pe care, la rugămintea publicului, l-a repetat de cinci ori. Cele mai iubite poeme în trei timpi ale acestui inginer-muzician au rămas până astăzi „Dorfschwalben aus Österreich” (Rândunelele satelor din Austria) op.164 și „Sphären Klänge” (Muzica sferelor) op.235.

Încetul cu-ncetul, lui Josef au început să îi placă succesele, pe care soția lui, Caroline Pruckmayer – o burgheză ultraconservatoare, cu o educație modestă – era geloasă. În loc să împărtășească bucuria soțului, Caroline făcea tot posibilul să îl despartă de familie și de tradiția muzicală a acesteia, în pofida faptului că Schani o curta vizibil, iar ceilalți Strauss o primiseră cu drag în casa lor. A existat însă cineva care a vegheat continuu ca frații Strauss să rămână uniți, ca un **buchet**: mama Maria Anna; tot mama se ocupa și de problemele financiare ale fiilor și ale muzicanților. După stingerea ei din viață, la cârma întregii afaceri s-au aflat soțiile lui Schani, care au ținut o contabilitate dură.

Johann-fiul și interpreții ansamblului format de el deveniseră cei mai îndrăgiți artiști. În Viena anului 1850, erau solicitați aproape la toate carnavalurile ori balurile organizate. Și nu doar vienezii îi apreciau. De aceeași atmosferă favorabilă se bucurau și în alte centre muzicale europene, precum Varșovia (în 1850) ori Hamburg (în 1852). La Dresda, oraș care găzduia nunta Principelui Frederick Augustus Albert de Saxonia, fiul cel mare al Regelui Johann de Saxonia, cu Principesa Carola Wasa, nepoată a Regelui Suediei Gustav Adolf al IV-lea, primăria i-a comandat tânărului maestru un vals. În cinstea evenimentului, Strauss a prezentat în 18 iunie 1853 cel de al 136-lea vals al său, intitulat **Vermaelungs-Toaste** (Urări de nuntă). Succesul a fost enorm.

Era pe la începutul primăverii 1854 când s-a anunțat oficial căsătoria lui Franz Joseph I cu Elisabeth von Wittelsbach, cunoscută ca Sissi. Viena avea să fie în sărbătoare zile-n șir. Imediat, în onoarea cuplului imperial, Schani a scris valsul op.154, a cărui primă audiție a avut loc chiar în seara de 24 aprilie, după ceremonia

religioasă desfășurată la Biserica St. Augustine; în Rittersaal de la Hofburg au răsunat elegantele unduiri sonore ale noului dans.

În timpul cotillon-ului s-a auzit pentru prima dată Elisabethklänge, respectuoasă dedicație Maiestății Sale Împărăteasa din partea capelmaistrului Strauss... – consemna momentul presa mondenă.

În introducere, sunt aluzii la Imnul național austriac preluate din partitura semnată de Joseph Haydn, apoi o temă din Cântecele bavarez al lui Franz Lachner și 32 + 68 de măsuri din valsurile proprii op.94 **Rhadamantus-Klänge** (Sunete/Ecouri din Rhadamantus) și op.177 **Juristenball-Tänze** (Balul juriștilor); de sub tipar, valsul a ieșit cu titlul **Myrthen-Kränze** (Coroane de mirt).

Apoi, în 8 martie 1880, curtea imperială din Viena a anunțat logodna Prințului moștenitor Rudolf (1858 – 1889) cu fiica monarhului belgian Leopold al II-lea, Prințesa Stephanie (1864 – 1945), căsătorie ce urma să fie oficiată în 10 mai 1881 la Viena. Evident, comanda unei muzici speciale i-a revenit „omului zilei”, Johann Strauss-fiul, care tocmai pregătea premiera operetei **Batistuța de dantelă a Reginei**. După ce a extras câteva idei muzicale din lucrarea sa de scenă, le-a legat, realizând o piesă pentru cor bărbătesc și ansamblu instrumental cu titlul **Myrthensträuße** (Buchete de mirt). O dedicase miresei, în vârstă de numai 17 ani, și noii sale vieți ce urma să înceapă într-o țară străină. Pregătirea evenimentului nu a trecut neobservată de cronicarii vremii, de la care aflăm că în 6 mai 1881 a avut loc repetiția cu costume în Sala Societății Musikverein (Societatea Prietenilor Muzicii). Când a pășit spre pupitrul dirijoral al ansamblului Wiener Männergesang-Verein și al orchestrei, compozitorul a fost întâmpinat cu aplauzele muzicienilor, care, aflați prima dată față-n față cu partitura, au simțit că piesa este scrisă în pur spirit vienez. O repetiție generală a fost organizată în 8 mai 1881 în Parcul Prater, unde 20 000 de oameni și-au bucurat sufletele ascultând ultima creație a capelmaistrului Johann. La patru zile după celebrarea căsătoriei din 10 mai, valsul a mai fost cântat doar o singură dată, într-un local din Heitzing, după care a intrat în negura uitării până după Primul Război Mondial.

Câteva luni mai târziu, lucrarea a devenit orchestrală, numindu-se **Myrthenblüthen**²⁴ (Mirtul înflorit), valsul op.395.

În anul 1896, Regele Valsului a mai scris încă o muzică dedicată momentului nupțial: **Hochzeits-Präludium** (Preludiu de nuntă) op.469 pentru vioară, orgă sau armoniu și harpă (de astă dată un cadou pentru un prieten); componența grupului instrumental a rămas unica încercare de acest fel în toată opera straussiană.

În zilele noastre, după oficierea cununiei religioase, martorii sunt invitați la o mare petrecere, care este inaugurată de valsul miresei; s-a împământenit obiceiul ca acest vals să fie opusul 410 **Frühlingstimmen** (Voci de primăvară), așa cum, prin tradiție, fiecare Nou An își poate începe depănarea tacticoasă numai după ce Orchestra Filarmonicii din Viena susține Concertul din prima zi a lui ianuarie...

Turnee în Rusia

În 1838, cât și în 1846, vizitele compozitorului Franz Liszt la Viena, în calitate de autor al lucrărilor din programul turneelor sale, au avut o puternică înrăurire asupra compozițiilor straussiene „Furioso-Galopp” op.114 de Strauss-tatăl și **Furioso-Polka** quasi galopp op.260 de Strauss-fiul; era evident faptul că, din punct de vedere melodic și ritmic, acestea fuseseră influențate de părțile mai rapide ale Rapsodiilor ungare. În ultimele decade din viața sa, compozitorul-pianist își făcuse un obicei din a reveni în capitala Austriei. Liszt a dedicat seara de 27 ianuarie 1856 memoriei lui Wolfgang Amadeus Mozart, aniversând astfel centenarul nașterii „Soarelui de la Salzburg”. Dar în Sala Redutei, unde fusese programat concertul, în semn de protest față de cel care dirijase operele wagneriene „Tannhäuser” și „Lohengrin”, nu s-au strâns decât câțiva melomani. Mâhnirea i-a mai fost alinată de lucrările tânărului Johann Strauss, pe care l-a urmărit într-un concert la Sala Sperl; iar valsul op.179 **Abschieds-Rufe** (Strigăt de adio) al lui Schani, compus anume pentru marele muzician, a fost o recunoaștere a virtuozului maghiar.

---

²⁴ Partitura a beneficiat în forma ei inițială de versurile poetului August Seuffert (1844 – 1904), același care a scris și textul polcii franceze op.389 **Burschen-Wanderung** (Ucenicul călător).

CUPRINS

Johann Strauss-fiul	7
Duhul valsului	7
„Trei” secole de muzică ușoară.....	13
De la Johann-Baptist la Schani	17
Proiectele majore ale unui minor	23
Ambițiile tinereții	28
De la normal la haos.....	31
Moștenitor fără moștenire.....	37
Turnee în Rusia.....	44
Mezinul	54
Portretul unui rege	56
În pas cu timpurile	58
Maestrul.....	62
Reușitele anilor 1863 – 1868	67
Ciudățeni de diamant.....	78
Este vremea operetei. Pe continentul „Lumii Noi”	84
Înainte și după Die Fledermaus	91
Dureri și bucurii.....	95
Ultimele gânduri.....	103
Întâi ianuarie cu Dinastia Strauss	105
Un festival românesc Johann Strauss	108
Dinastia Strauss	112
Creația lui Johann Strauss-fiul	114
Lucrări pentru scenă (operete, opere, balet).....	114
Uverturi WoO.....	148
Valsuri	148
Polci	156
Cadriluri	163
Marșuri	166
Alte lucrări.....	169
Lucrări scrise împreună cu Josef Strauss	171
Lucrări ale fraților Johann, Josef și Eduard Strauss	171
Alte operete pe muzică de Johann Strauss-fiul (titluri selectate).....	171
Bibliografie.....	173